

**ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ У ДІТЕЙ З
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ**

Чопік Олена,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка

У статті проаналізовано проблему формування національної свідомості у дітей з інтелектуальними порушеннями. Розглянуто поняття патріотичного виховання, його етапи. Наголошено на напрямках патріотичного виховання учнів з інтелектуальними порушеннями у спеціальній школі. Визначено особливості формування національної свідомості у дітей з порушеннями розумового розвитку. Зазначено рекомендації педагогам щодо виховання патріотизму у дітей з інтелектуальними порушеннями.

Ключові слова: національна свідомість, діти з інтелектуальними порушеннями, патріотичне виховання.

The problem of forming of national consciousness in children with intellectual disabilities has been analyzed in the article. The concept of patriotic education, its stages have been considered. Emphasis is placed on the areas of patriotic education of pupils with intellectual disabilities in a special school. Peculiarities of formation of national consciousness in children with intellectual disabilities have been determined. Recommendations for teachers on the education of patriotism in children with intellectual disabilities have been given.

Key words: national consciousness, children with intellectual disabilities, patriotic upbringing.

Сьогодні, враховуючи суспільно-політичні реалії в Україні, пов'язані з російською агресією, усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції.

У наш час надзвичайно важливо, щоб кожен навчальний заклад став для дитини осередком становлення громадянина – патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві [3].

Особливо гостро постає питання формування національної свідомості перед педагогами, які працюють з дітьми з інтелектуальними порушеннями, оскільки на шляху його вирішення зустрічається багато перешкод, пов'язаних з особливостями їхнього психофізичного розвитку.

Проблему національно-патріотичного виховання досліджено в роботах О. Абрамчука, С. Богдана, А. Богуш, М. Боришевського, Г. Ваценка, А. Макаренка, В. Рибалка, С. Русової, В. Сухомлинського, М. Стельмаховича, В. Оржеховської, К. Ушинського та ін. Питання виховання дітей з інтелектуальними порушеннями розглянуто у працях А. Белкіна, В. Бондаря, М. Буфетова, О. Вержиховської, А. Висоцької,

І. Дмитрієвої, І. Єременка, М. Кота, Н. Кравець, В. Мачіхіної та ін. Окремі аспекти громадянського та патріотичного виховання учнів з особливими освітніми потребами висвітлено у роботах А. Висоцької, О. Дмитрієвої, Н. Коваль, С. Трикоз та ін. Зокрема, А. Белкін, М. Буфетов, Г. Дульнев, І. Єременко, Т. Пороцька вивчали особливості формування моральної оцінки в учнів з інтелектуальними порушеннями, розуміння моральних норм, які є складовими громадянських якостей особистості; Н.Коваль досліджувала проблему виховання громадянськості старшокласників спеціальної школи у процесі позакласної роботи; О. Базилевська розглядала формування громадянської культури та національної свідомості в учнів з особливими освітніми потребами шляхом упровадження видів народного мистецтва. Незважаючи на значний доробок вчених, проблема формування національної свідомості в учнів з порушеннями розумового розвитку вивчена недостатньо.

Мета нашої статті – зробити теоретичний аналіз літератури з проблеми формування національної свідомості у дітей з інтелектуальними порушеннями.

Патріотичне виховання школярів з порушеннями розумового розвитку в сучасних умовах – це, насамперед, формування національної свідомості, приналежності до рідної землі, народу.

О. Базилевська виділяє два етапи патріотичного виховання. На першому етапі здійснюється етнічне самоусвідомлення на основі засвоєння рідної мови, родинних звичаїв, традицій, національної міфології, фольклору, мистецтва; народних переконань, ідеалів, загальноприйнятих норм поведінки тощо. На другому етапі – громадсько-патріотичне самоусвідомлення у процесі включення учнів у активну творчу діяльність; вивчення історії Вітчизни, героїки минулих епох, трудових подвигів, сподвижництва в ім'я вільного життя, її культурної спадщини; відновлення різних елементів української культури у власній життєдіяльності; встановлення дружніх партнерських взаємин з представниками інших країн та народів, культивування кращих рис української ментальності, розвитку самобутності кожної особистості тощо [4].

В. Синьов вважає, що важливими напрямками виховання учнів з інтелектуальними порушеннями у спеціальній школі є:

- формування патріотичних почуттів до України та рідного краю;
- розвиток почуття глибокої поваги до символів України;
- виховання в учнів інтернаціональних почуттів, толерантності;
- формування гуманного ставлення до оточуючих [6].

О. Базилевська, В. Кульчицький, Ю. Руденко, С. Ewert, С. McDermid та інші зазначають, що діти через несформованість їхньої світоглядної позиції і, іноді, відсутність традиційної підтримки родини найбільше підлягають таким негативним впливам, як інтернет та несприятливе соціальне середовище. І. Бех, О. Вишневський, Т. Герасимів, Л. Добровольська, Омельченко, К. Чорна та інші наголошують, що важливим напрямком виховної роботи в загальноосвітніх закладах є патріотичне виховання, засноване на системі базових національних цінностей і сучасному національному виховному

ідеалі, спрямоване на формування моральної та вихованої особистості громадянина України [4].

На думку А. Белкіна, М. Буфетова, О. Вержиковської, А. Висоцької, І. Єременка, Н. Кравець, В. Мачіхіної та інших, становлення особистості дитини з порушеннями інтелектуального розвитку значною мірою залежить від відновлення та стійкого функціонування системи корекційного виховання й моральних орієнтирів, що формують життєві громадянські цінності дітей, їхній патріотизм [4].

В. Боднар, О. Гаврилов, І. Дмитрієва, С. Миронова, В. Тарасун, В. Синьов, Є. Синьова та інші зазначають, що патріотичне виховання дітей з інтелектуальними порушеннями є складнішим, враховуючи особливості їхнього психофізичного розвитку. Оскільки вони повільніше засвоюють норми та правила поведінки і спілкування, їм потрібно більше часу, щоб усвідомити, що таке любов до дому, родини, рідного краю, Батьківщини у порівнянні з учнями з типовим розвитком. Школярам з інтелектуальними порушеннями складно зрозуміти сенс багатьох громадсько-політичних якостей [5; 6].

Н. Кравець, О. Палагнюк досліджували проблему формування почуття патріотизму в семикласників з порушеннями розумового розвитку на уроках української літератури і дійшли висновку, що в цих учнів повільно формуються патріотичні знання. Хоча програма з предмету «Літературне читання» побудована таким чином, щоб діти з інтелектуальними порушеннями цілком могли засвоїти основні поняття, що стосуються України як рідного краю [2].

А. Висоцька, Н. Кравець, Т. Кузнецова, М. Омельченко, С. Пасюк зазначають, що у процесі формування національної свідомості у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку потрібно:

- обмежувати інформацію, що передається, максимально лаконічним практично значущим змістом, спиратися на життєвий досвід учнів;
- використовувати доречні й виразні засоби невербальної комунікації (жести, інтонацію, міміку);
- емоційно забарвлювати процес спілкування, зокрема, проявляти тактовність та емпатію до дитини, зацікавленість до взаємодії з нею;
- бути прикладом носія громадянської позиції, а саме, мати відповідні риси особистості, рівень культури, використовувати власний життєвий досвід;
- більш активно використовувати такі засоби навчання і виховання, як театралізація, інсценізація, ілюстрація, демонстрація, екскурсія тощо;
- в освітньому процесі неухильно дотримуватися єдиного українського мовного режиму, виховувати відповідальне ставлення до рідної мови, свідомого нею користування, сприяти вияву українського менталітету, способу самоусвідомлення і самоідентифікації;
- прилучати школярів до народознавства – вивчення культури, побуту, звичаїв рідного народу, його мови;
- формувати патріотизм у дітей під час вивчення всіх навчальних предметів [1; 2; 4].

Важливо наголосити, що у процесі формування в дитини з інтелектуальними порушеннями національної свідомості насамперед необхідно бачити й визнавати її унікальність, індивідуальність, потреби, схильності, проявляти доброзичливе ставлення до неї.

Перспективним напрямком нашого дослідження є розробка методичних рекомендацій для батьків з проблеми формування національної свідомості дітей з інтелектуальними порушеннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Висоцька А. Основні завдання, форми і методи громадянського виховання учнів спеціальних шкіл-інтернатів. *Дефектологія*. 2005. № 3. С. 29–34.
2. Кравець Н. П., Палагнюк О. І. Формування почуття патріотизму в розумово відсталих семикласників на уроках української літератури. *Молодий учений*. 2017. № 3 (43). С. 398–401.
3. Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах : додаток до наказу Міністерства освіти і науки України 16.06.2015 № 641. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#n132>
4. Омельченко М. С., Кузнецова Т. Г., Пасюк С. П. Психологічні аспекти національно-патріотичного виховання дітей молодшого шкільного віку із порушеннями інтелекту. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2021. Вип. 84. Т. 2. С. 36–39.
5. Проскурняк О. І. Підготовка студентів до організації національно-патріотичного виховання у спеціальних закладах освіти. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2016. № 6 (303). С. 281–286.
6. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підручник. Ч. 1. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. 238 с.

УДК 375-055.263

ОРГАНІЗАЦІЯ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ (з досвіду роботи ПШ №45 м. Полтави)

Шаповал Алла, директор, Початкова школа № 45 Полтавської міської ради

У статті автор ділиться досвідом організації корекційно-розвиткової роботи дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами в умовах воєнного часу. Розкрито актуальні питання організації корекційної роботи в умовах воєнного стану в дошкільному підрозділі інклюзивних груп.

Ключові слова: корекційно-розвиткова робота, діти дошкільного віку, особливі освітні потреби.

In the article the author shares the experience of organizing correctional and developmental work of preschool children with special educational needs in wartime. Topical issues of organization of correctional work in martial law in the preschool unit of inclusive groups are revealed.